

ברכת המזון (12)

אמנם אומר המהרש"א, כל זה כשמדבר על המצוה עצמה, אבל במה שנוגע לחומרות וסייגים, כאן כבר שייך לקזז, כיון שזה אינו גוף המצוה ואמנם יש על כך שכר, אך לא עד אין סוף. זו אם כן היתה תשובתו של הקב"ה על טענת המלאכים שאמר שאינו לוקח שוחד, ומדוע "ישא ה' פניו אליך": כל זה נכון לגבי המצוות, אך הרי הם עושים גם מעשים של חומרות, הם מדקדקים עד כזית ועד כביצה, ועל חומרא שייך, לעשות קיזוזים, שייכת בהם האפשרות של משוא פנים ומקח השוחד.

ומתוך האור "הגדה של פסח"

חידוש נפלא: יש חיוב לשתות יין בסעודה המחייבת ברכת המזון. "ככתוב ואכלת ושבעת וברכת"

בגמרא (ברכות מט:) נחלקו בביאור המילים "ואכלת ושבעת" ר' יהודה דורש שהכוונה היא: אכילה שיש בו שביעה, דהיינו כביצה, ואילו ר' מאיר דורש: ואכלת זו אכילה, ושבעת זו שתיה. ואכן, הרמ"א בשם יש אומרים פסק (סימן קצו.ד), שראוי להיזהר לתת לברך ברכת המזון רק למי שגם שתה, שאז הוא חייב בברכת המזון מן התורה (עיין הט"ז). איך רמזות במילה "ושבעת" לשתיה? הגאון רבי אליהו דוד רבינוביץ תאומים, כתב על כך דבר מחודש: בכמה מקומות מצאנו בדברי חז"ל, שהאותיות ס' ו' הן אותיות מתחלפות כך גם האותיות א' ו'ע'. לפי כלל זה, נוכל להתייחס למילה "ושבעת", כאילו "וסבאת", ואכן לשון סביאה נאמרה לגבי שתיה, ואם כן ברור מהיכן למד ר' מאיר ו"שבעת" מתייחס לשתיה.

על הסבר זה, הוסיף האדר"ת חידוש הלכתי גדול: הלשון סביאה מתייחסת בדרך כלל לשתית יין, וכך מצאנו בגמרא (סנהדרין ע.) לגבי בן סורר ומורה: אכל כל מאכל ולא אכל בשר, שתה כל משקה ולא שתה יין, אינו נעשה בן סורר ומורה, עד שיאכל בשר וישתה יין, שנאמר (דברים כא) "זולל וסובא", ואף על פי שאין ראייה לדבר זכר לדבר, שנאמר (משלי כג): "אל תהי בסובאי יין בזוללי בשר למו". ואם כן נוכל לומר, שכוונת ר' מאיר בדרשת "ושבעת זו שתיה", היתה ליין דוקא, כלומר שלשית ר' מאיר, שנפסקה להלכה על ידי רמ"א, יש להקפיד לשתות יין בכל סעודה שמברכים בסופה ברכת המזון.

ספר כמוצא שלל רב "ברכת המזון"

**בין ברכת התורה לברכת המזון
"ככתוב ואכלת ושבעת וברכת"**

"ואכלת ושבעת" ואחר כך "וברכת", הרי למדנו חיוב לברך לאחר האכילה. ומניין המקור לברכת הנהנין שקודם האכילה? בגמרא (ברכות לה.) למדנו זאת בקל

**ההודאה הגדולה ביותר
ועל הכל... אנחנו מודים לך**

בשמו של הגאון רבי ברוך ממזיבוז' אומרים: עד כה הודינו להקב"ה על התורה, ועל הברית, ועל הארץ ועל המזון, אולם עתה אנו אומרים לו: "ועל הכל ה' אלוקינו אנחנו מודים לך", כלומר: יותר מהכל אנו מודים לך על שאתה הוא ה' אלוקינו! מעין זה אמר האדמו"ר בעל "באר משה" מאו"רוב: לאחר שאמרנו, נודה לך ה' אלוקינו על... ועל... ועל, אנו חוזרים ואומרים: "ועל הכל ה' אלוקינו אנחנו מודים לך", כלומר: אמת, אנו מודים לך על כל החסדים והטובות שגמלת איתנו, אבל ההודיה הנעלית ביותר בעינינו היא על עצם זה שזכינו להודות לך.

ספר כמוצא שלל רב "ברכת המזון"

אנחנו מודים לך

כתב הגאון רבי נתן שפירא בעל "מבוא שערים", בבאורו לברכת המזון, ש"מודים" עולה למספר מאה, וזהו "אנחנו מודים לך" בכל יום במאה ברכות.

ומתוך האור "הגדה של פסח"

ואכלת ושבעת וברכת

איתה בגמרא (ברכות כ:): אמרו מלאכי השרת לפני הקב"ה, כתוב בתורתך: "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד" (דברים י. יז), והרי אתה נושא פנים לישראל שנאמר: "ישא ה' פניו אליך". אמר להם: איך לא אשא להם פנים, שכתבתי בתורה "ואכלת ושבעת וברכת" (דברים ח. י), והם מדקדקים עד כזית ועד כביצה. שואלים המפרשים: אמנם שוחד אצל אנשים זהו כסף, לעומת זאת ברור ששוחד אצל הקב"ה הוא לא שייך לכסף, אלא שוחד של מצוות. ואם כן, מהי תשובת הקב"ה שאינו לוקח שוחד, אלא שישראל מברכים וכו', הלא על זה נאמר: "אשר לא ישא פנים ולא יקח שוחד"? ובאר ה"עריבי נחל", שהנה לשון התנא באבות (ד. כט): שאין לפני עולה, ולא משוא פנים, ולא מקח שוחד. ומה הכוונה "מקח שוחד"? כתב הרמב"ם, שהקב"ה אינו מנכה מצוה כנגד עבירה, אלא מעניש על העבירה, ושכר המצוה נשאר, אין קיזוזים. והנה ממשיך ה"עריבי נחל" ואומר: לעונש על עבירה יש גבול וקץ, אבל השכר על המצוה ניתן לאדם בעולם הבא, ושם הכל בלי תכלית בלי סוף, נצח נצחים. מעתה הבא ונחשב: כמה זה נצח נצחים פחות עשר? זה עדיין אין סוף. משום כך לא ניתן להוריד את העבירה מחשבון שכר מצוה. אין קיזוזים זה בלתי אפשרי. זה הכוונה שאין לפנינו משוא פנים ומקח שוחד, הוא לא לוקח עבירה מול מצוה.

וחומר: כשהוא שבע מברך, כשהוא רעב לא כל שכן. ופלא גדול הוא, שהרי לגבי ברכת התורה אומרת הגמרא להיפך (ברכות כא.): שלומדים ברכה לאחריה מהברכה שלפניה? בשו"ת "שערי צדק" להגאון רבי מנחם מנדל פאנעט, כותב הסבר ששמע בשם הגר"א מוילנא: הבדל יסודי יש בין הנאות העולם הזה להנאות העולם הבא: בהנאות העולם הזה, אכילה למשל, הרי התאוה וההנאה שלפני האכילה גדולות יותר מאשר לאחר האכילה, ולכן למדנו קל וחומר: אם כשהוא שבע מברך, כל שכן כשהוא רעב והאוכל מונח לפניו, שאז הנאתו גדולה יותר ובודאי עליו לברך. בלימוד התורה הקדושה, לעומת זאת, האדם מתענג לאחר שלמד ויגע בתורה יותר מאשר לפני הלימוד והיגיעה, ולכן גם הקל וחומר הוא להיפך.

ספר כמוצא שלל רב "ברכת המזון" בשם שו"ת "שערי צדק"

ואכלת ושבעת וברכת. "להתענג על השם"

מהו "ברכה" שאנו מברכים על המזון? ברכה היא מלשון "בריקה". כאשר אדם מברך "ברוך אתה" הרי הוא פותח בריקה של שפע מן השמים (עיין בנה"ח שער ב פ"ב). הבעיה שלנו היא שאין לנו זמן. ניתן לראות בימינו אדם רעב האוכל מרק חם והגרורן שלו ממש נכווה. האכילה אצלו היא בגדר פיקוח נפש, אין לנו זמן לעצור ולהתבונן. אין לנו אפילו זמן לברך מילה במילה, אנו 'בולעים' את המילים, אומרים במהירות נוסחאות קצרות ומושיטים את האוכל ישר לפה. ואחר כך שואלים: למה אני לומד ולא מבין? למה אני לומד ושוכח? למה אני לא זוכה לכוון בתפילה? למה אני כועס ולמה החברותא עזב אותי? כי החיים שלנו הם לא חיים של השי"ת, אלא חיים של מאכל בהמה. אין כוונת הדברים ל'פרישות'. איננו עוסקים כעת בדרגה זו, אך על האדם לברר בכח מחשבתו מה הוא הולך לעשות. עליו להקדיש קצת מחשבה, קצת חכמה בשאלה "למה אני אוכל". אם הוא ניגש לאוכל וחושב רק 'אני רעב', הרי בכך הוא בירר שעומד לעשות 'מעשה בהמה'. ואף אם האוכל אותו עומד הוא האדם לאכול הוא כשר למהדרין, כל זמן שמחשבותיו עסוקות רק בהשקטת רעבונו ובטעם והנאת המאכל, הרי הוא עוסק עדיין במעשה בהמה. אך אם אדם עוצר את עצמו לרגע ואומר: ברוך המקום שברא זאת, רבונו של עולם אם אני לא אשתה, אמות ח"ו. רבש"ע המשקה הוא גם טעים, גם קר אפילו מוגז.... ואת כל זה נתת לי כדי שיהיה לי עונג. למה זה מגיע לי? וכי למדתי תורה היום כ"כ בהתמדה? הרי זה חסד השם, וכך מתוך מחשבות של הודאה להקב"ה, מתוך הרגשה של "להתענג על השם", מברך היהודי "ברוך אתה ה'... שהכל נהיה בדברך". רגע זה הוא רגע של דביקות אשר יכול להביא את האדם לפיסגת הקדושה. האדם הפך את ה'נגע' ל'ענג', להתענג על השם.

רב פינקוס זצ"ל הגדה פסח "תפארת שמשון"

הלכה: כיבוד אב ואם, לחזור על הפתחים לצורך אביו
כתב השו"ע (יו"ד ס' ר"מ ס"ה): ואם אין לבן, אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו. ובפסקים ותשובות (אות כ) כתב: כתב הש"ך (סק"ה) שהוא הדין אם יש לבן רק כדי פרנסת עצמו אינו מחויב לתת לאביו את שלו, ועל ידי זה יצטרך הבן לחזור בשביל עצמו. ויש מי שכתב שבאופן זה גם כן לא אמרו אלא שאינו מחויב לתת את שלו לאביו ולחזור על הפתחים בשביל עצמו, רק יניח את שלו בשביל עצמו ומ"מ יחזור על הפתחים בשביל אביו, כיון שאם לא יעשה כן יאלץ האב לחזור על הפתחים, וזה מוטל על הבן לסייעו ולא גרע משאר ענייני כבוד לעמוד לימין אביו. ונראה שיש להחמיר בזה עכ"פ באופן שיש לאב תורמים קבועים וכדו' שאז אין בזה טירחא ובזיון כ"כ. וכן אם בלא"ה מחזר הבן על הפתחים בשביל עצמו, ראוי שיחזור גם בשביל אביו.

ובפסקים ותשובות

פתגם: חבר הוא עוגן הצלה, ידים אותך מן הנפילה
ספר "שמחה"

חקירה: אמירה לנכרי בשבת

מדין ממצוא חפצך, דברי קבלה, או מחשש שיקל איסור שבת בעיניו (מדרבנן). (מנחת אשר שמות יח-א)
ספר "קובץ יסודות וחקירות"

סיפור: מידה כנגד מידה

בחר שמלאו לו שמונה עשרה שנה, נטפל אליו אדם טרחן, בגיל העמידה, והקניטו: כלום שכחת מה שלמדנו בפרקי אבות: בן שמונה עשרה לחופה? היכן, איפוא, כלתך? החזיר לו הלה כמידתו: ואתה כלום שכחת מה שלמדנו באותה משנה גופא: בן ארבעים לביתה? היכן, איפוא בינתך?

ספר "חזק וחלק" חלק ד' (דף נו)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, חיים אהרן לייב בן רבקה, שמחה גיזות בת אליז, חיים בן סוזן סולטנה, סשה שלום בן דבורה רחל. זרע של קיימא לרינה בת זהרה אנריאת. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, דניאל בן רחל, רפאל שלמה בן אסתר, חוה בת צביה, מיה בת רחל.

